

ASPECTE PRIVIND GUVERNAREA ION I. C. BRĂȚIANU (1914-1916)
ȘI PREGĂTIREA DE RĂZBOI A ROMÂNIEI

MARIUS CÎRJAN
EUGENIA ZGREABĂN*

Ion I. C. Brătianu a preluat conducerea guvernului la data de 4 ianuarie 1914, pentru ca în data de 15/28 iulie 1914, Austro-Ungaria să declare război Serbiei ca urmare a asasinării la Sarajevo, în Bosnia-Herțegovina, a prințului moștenitor al imperiului, arhiducele Franz Ferdinand și a soției sale Sofia, de către studentul sârb Gavrilo Princip. Cel din urmă făcea parte din organizația secretă ultranaționalistă sârbă „Mâna Neagră” - cunoscută și sub numele de „Uniune sau Moarte” - și care milita pentru eliberarea Bosniei și Herțegovinei de sub ocupație austro-ungară, asasinatul fiind de fapt un act de răzbunare față de dubla monarhie care intrase în posesia provinciei sârbești doar din anul 1908.

Ca participant la războiul împotriva Bulgariei din 1913, Brătianu cunoștea situația precară a dotării armatei române. De exemplu, la 1 ianuarie 1914, armata română nu avea în dotare decât 2 baterii de artilerie grea de câmp¹. După declanșarea conflagrației, în virtutea alianței din 1883 cu Puterile Centrale, aprovizionările cu material de război se realizau preponderent din Germania și Austro-Ungaria². În lipsa unei puternice industrii naționale de armament, oficialii de la București au încercat să acopere necesarul prin importuri din Europa Occidentală. Cu toate aceste strădanii, încă din anii 1914-1915, demersurile guvernului român de a face comenzi militare s-au lovit de refuzurile directe ori voalate mai ales din partea Germaniei și Austro-Ungariei, care condiționau politic cererile militare ale României prin intrarea în război de partea Puterilor Centrale. În luna septembrie 1914, ministrul de război german, generalul Falkenhayn, condiționa livrarea unei comenzi de 100.000 „proiectile unice” de acceptarea intrării României în război alături de Puterile Centrale³.

* Colegiul Național „Zinca Golescu”, Pitești.

¹ A.M.R., fond M.St.M. Secția II Informații, dosar nr. 301, f. 86.

² Ion M. Oprea (coord.), *România în Primul Război Mondial*, București, Editura Militară, 1979, p. 130-131.

³ *Ibidem*, p. 132.

În ceea ce privește comenzile din Austro-Ungaria, memoriile generalului V. Rudeanu, însărcinat de I. I. C. Brătianu cu aprovizionările cu material de război din străinătate sunt edificatoare în acest sens. Astfel, în cadrul întrevederii cu Alexander von Krobotin, ministrul de război al Austro-Ungariei, delegatului român i s-a cerut ca, înainte de a da un răspuns la cererile României, să precizeze „dacă, în cazul când România ar ieși din neutralitate, va fi de partea Austro-Ungariei și Germaniei”. La răspunsul ofițerului român că „Excelență, n-am calitate de a discuta chestiuni politice”, feldmareșalul austriac a făcut o propunere inacceptabilă pentru partea română: 500 de vagoane de benzină în schimbul a 5000 de arme Steyr⁴. Adică un vagon de benzină pentru 10 arme Steyr!

În condițiile internaționale date, România s-a orientat spre statele Antantei pentru acoperirea necesarului de armament și muniții. Încă de la începutul lunii ianuarie 1915, guvernul prezidat de Ion I. C. Brătianu, avându-l secretar general la Ministerul de Război pe generalul Dumitru Iliescu, a aprobat achiziționarea de la unele firme italiene a unor importante cantități de armament și muniții pentru artilerie printre care: 100.000 șrapnele de 75 mm., fără încărcătura de aruncare, materiale pentru fabricarea în țară a 200.000 de șrapnele de 75 mm., o baterie „Deport” a 4 piese cu 6 chesoane etc⁵. Prin urmare, pentru aducerea în țară a materialelor de război comandate în Europa Occidentală, guvernul român a utilizat linia Salonic-Niș-Turnu-Severin până în octombrie 1915, când Serbia a fost invadată și a intrat sub ocupația Puterilor Centrale⁶. Autorii celei mai documentate monografii a istoriografiei militare românești dedicate participării României la războiul mondial (din păcate nefinalizată) apreciau că: „interceptarea liniei de aprovizionare prin Salonic și Serbia îngreunase mult chestiunea transportului în țară a materialelor obținute din străinătate”⁷.

Singura linie de aprovizionare posibilă rămânea aceea din Oceanul Înghețat de Nord până la porturile ruse Arhangelsk și Wladivostock, iar de acolo pe căile ferate ruse. Pentru obținerea liniei de aprovizionare s-au început tratative cu Aliații încă din primăvara anului 1915, odată cu negocierile diplomatice pentru intrarea în acțiune alături de Aliați. Cu toate asigurările date de oficialitățile de la București, că pregătirea armatei române se făcea în vederea

⁴ General Vasile Rudeanu, *Memorii din timp de pace și război*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Dumitru Preda și dr. Vasile Alexandrescu, București, Editura Militară, 1989, p. 114-115.

⁵ D.A.N.I.C., fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 19/1915, f. 176-178.

⁶ Ministerul Apărării Naționale, Marele Stat Major. Serviciul „Istoric”, *România în războiul mondial 1916-1919*, vol. I, capitolele I-VIII, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1934, p. 45.

⁷ *Ibidem*; Despre pregătirea de război a României și dificultățile în aprovizionarea cu armament și muniții din străinătate vezi și lucrarea generalului Radu R. Rosetti, *Mărturisiri (1914-1919)*, București, Editura Modelism, 1997, p. 54-57.

intrării în acțiune împotriva Puterilor Centrale, Puterile Înțelegerii – și în special Rusia – nu au acceptat decât ca materialele să fie aduse și depozitate în cele două porturi ruse. Abia la începutul lunii mai 1916, Rusia a admis ca materialele ce vor sosi în cele două porturi ruse să fie transportate pe căile ferate la stația Ungheni, asigurându-ni-se un transport de 10 vagoane zilnic.

În consecință, expedierea din Franța a materialelor comandate a început abia la 8 aprilie 1916 și primele transporturi au sosit în țară, în luna mai 1916. Dintre acestea, doar 2 tunuri antiaeriene franceze, 24 tunuri lungi și scurte franceze de 120 mm, 100 mortiere de 58 mm, toate cu muniția lor, 168.000 proiectile 75 mm și 42.000 de proiectile pentru obuzierul de 150 mm Md. 1912⁸. În condițiile întârzierii livrărilor de armament, în anul 1915, Ministerul de Război a ordonat dezarmarea forturilor Bucureștiului, o mare parte a artileriei luând diferite destinații: unele piese, în mod special de calibru mic și mijlociu, au fost instalate pe afete speciale și transformate în artilerie de însoțire pentru trupele de infanterie; alte baterii au fost expediate în zonele întărite de la granițele Regatului României (în mod special în Dobrogea - capetele de pod Cernavodă și Turtucaia; raionul Siliștrău, dar și pe linia Carpaților); unele piese de calibru mare au intrat în componența regimentelor de artilerie grea⁹. Astfel, în preajma intrării României în „Marele Război”, sistemul de fortificații din zona Capitalei nu a mai fost inclus în planul de operații (Ipoteza Z) elaborat de Statul Major General¹⁰.

Este important să precizăm și concluziile comisiei însărcinate încă din anul 1924 de Ministerul de Război de a studia „amănunțit și documentat” pregătirea de război a României în perioada 1914-1916¹¹. Aflată sub președinția generalului de divizie Ioan Popovici, în ceea ce privește dotarea cu material artileristic, în documentul intitulat „Memoriu relativ la stabilirea adevărului privitor la pregătirea de război 1914-1916”, decizia de scoatere din Cetatea București și forturile F.N.G. a artileriei grele și a o monta pe afete era considerată, în mod indirect, ca fiind una corectă. În capitolul „Concluziune generală”, comisia a apreciat că: „Această măsură a permis totuși ca la mobilizare să ne putem prezenta cu 129 piese, grupate în 4 regimente, cu un număr variabil de baterii; ceea ce evidențiază activitatea rodnică desfășurată”¹².

În pregătirea de război a României, aspectul financiar nu trebuie neglijat în abordarea problemei, deoarece posibilitățile financiare ale statului român erau limitate pe fondul scăderii veniturilor la bugetul de stat. Astfel, începând cu anul

⁸ ****România în războiul mondial 1916-1919*, vol. I, capitolele I-VIII, p. 46.

⁹ Victor Stănculescu, Constantin Ucrain, *Istoria artileriei române în date*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 95-97.

¹⁰ Eftimie Ardeleanu, Alexandru Oșca, Dumitru Preda, *Istoria Statului Major General Român. Documente 1859-1947*, București, Editura Militară, 1994, p. 147-157.

¹¹ A.M.R., fond M.St.M. Secția II Informații, dosar nr. 301, f. 45.

¹² *Ibidem*, f. 87.

1915, odată cu închiderea Strâmtoarelor, comerțul românesc a fost grav afectat. Volumul comerțului exterior al României s-a redus considerabil: de la 4.569.000 t în anul 1913, la 1.412.000 t în 1915¹³. În „Raportul general la proiectul de buget pe exercițiul 1916-1917” se aprecia că: „În condițiile în care ne găsim astăzi trebuie să considerăm anul bugetar în curs 1915-1916 ca unul de încasări minimale. Numai evenimente neprevăzute și cu caracter extraordinar ar putea să readucă situația prin care am trecut în tot cursul anului 1915, din cauza condițiilor economice financiare stabilite de războiul mondial”¹⁴. De adăugat și faptul că, bugetul țării era grevat deja de costurile unor ample lucrări defensive executate în diferite zone ale țării (spre exemplu, în iulie 1914, Ministerul de Război ordonase executarea lucrărilor de fortificare la capul de pod de la Turtucaia)¹⁵.

Preluând conducerea guvernului în 1914, Ion I. C. Brătianu a sporit bugetul destinat armatei cu 16.300.000 lei, adică de la 81.600.000 lei în 1913, acesta a ajuns la 97.000.000 în 1914. De asemenea, a crescut numărul elevilor din școlile militare, de la 8.500 de ofițeri în 1913, s-a ajuns la 20.000 în 1916 la momentul intrării în război a țării noastre. Sporirea efectivelor armatei a fost considerabilă: de la 400.000 de soldați câți existau în 1913, s-a ajuns la 833.000 în 1916, cu o rezervă de 416.000, care constituia un total de 1.250.000. Ulterior au fost aprobate credite pentru dotarea armatei, unul de 107 milioane de lei, iar altul de 196 milioane lei. A fost dublată producția Pirotehnicii, Pulberăriei și Arsenalului armatei¹⁶.

În țară a fost creată o Direcție generală a munițiilor, condusă de inginerul Anghel Saligny, pentru completarea stocului și pregătirea materialelor de luptă necesare armatei. Pentru achiziționarea de armament, guvernul Brătianu a contractat credite importante de la marile puteri ale Antantei: în anul 1914 suma de 10.012.500 lire de la Banca d'Italia, 5.000.000 de lire sterline de la Banca Marii Britanii în anul 1914, și alte 7.000.000 lire în 1915¹⁷.

În concluzie, putem aprecia că măsurile adoptate în planul pregătirii de război a României de către guvernul Ion. I. C. Brătianu în numai cei doi ani de neutralitate au fost intense, stând mărturie în acest sens datele statistice ale dotării armatei române din anul 1914, comparativ cu cele din august 1916 la intrarea țării noastre în Războiul Întregirii Naționale. Este adevărat că, în pofida febrei activității a guvernanților, în 1916 stadiul pregătirii țării noastre pentru un război

¹³ Gheorghe Platon (coord.), *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, *De la independență la Marea Unire (1878-1918)*, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 415.

¹⁴ Vintilă Brătianu, *Raportul general la proiectul de buget pe exercițiul 1916-1917*, București, f. ed., f. a., p. 20.

¹⁵ *** *România în războiul mondial 1916-1919*, volumul I. capitolele I-VIII, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1934, p. 418.

¹⁶ Gheorghe Platon (coord.), *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, *De la independență la Marea Unire (1878-1918)*, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 417.

¹⁷ *Ibidem*, p. 415.

modern era unul incomplet, situație generată de multipli factori, atât interni, dar mai ales externi. Din categoria celor externi, consemnăm lipsa unei industrii de armament capabilă să acopere nevoile armatei române, resursele materiale modeste ale țării noastre având în vedere caracterul preponderent agrar al economiei naționale, incompetența unor funcționari și numeroase afaceri veroase făcute pe seama dotării armatei între anii 1914-1916. Referindu-ne la factorii externi, menționăm că, deși guvernul Brătianu a încheiat importante contracte de livrări de material de război cu statele Antantei în anii 1914-1915, în mod special cu Franța și Italia, acestea și-au onorat târziu angajamentele, iar pe unele chiar deloc.

În ceea ce privește aliatul rus, acesta nu numai că nu a livrat armament și muniții conform convențiilor de alianță cu țara noastră din 4 august 1916, dar a și sustras din livrările care au tranzitat teritoriul Imperiului țarist și care erau de fapt destinate României de către aliații occidentali. Aceste cauze, cumulate cu atacarea României de către forțe armate ale tuturor celor patru state membre ale Puterilor Centrale (Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Imperiul Otoman), au condus la înfrângerea armatei române, în campania anului 1916.

ASPECTS REGARDING THE GOVERNING OF ION. I. C. BRĂȚIANU (1914-1916) AND WAR PREPARATIONS OF ROMANIA

The measures adopted in the planning of war preparations of Romania by the Ion I. C. Brătianu government in the two years of neutrality were intense, the statistic data of the Romanian army endowment in 1914 bearing witness in this regard, compared to those in August 1916, at the entry of our country in the War of National Integration. It is true that, in spite of the feverish activity of the government, in 1916 the stage of preparation of our country for a modern war was incomplete, situation generated by multiple factors, both internal and especially external.

From the external ones, we note here the lack of an arms industry able to cover the needs of the Romanian army, the modest material resources of our country, considering the mainly agricultural character of our economy, the incompetence of some public servants and many unrighteous businesses made at the expense of the endowment of the army during 1914-1916. With regard to the external factors, we mention that the Brătianu government concluded important delivery contracts of war material with the Entente states during 1914-1915, especially with France and Italy, but they honoured their commitments late or even not at all for some of them.